Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2024–2025

36 696 Initiatiefnota van de leden Paternotte en Boswijk over een Nieuwe China-Strategie: voor realistische bescherming van onze vrijheid, veiligheid en economie

Nr. 2

INITIATIEFNOTA

§ 1. Inleiding

«China als partner, concurrent en systeemrivaal.» Dat is de basis onder de Nederlandse Chinastrategie, waarvan de laatste aanpassingen nu bijna twee jaar oud zijn. Een sterk achterhaalde basis, wat de initiatiefnemers betreft. Want de afgelopen jaren is de mondiale positie van China ingrijpend veranderd.

De Volksrepubliek China is inmiddels uitgegroeid tot de tweede economie ter wereld, heeft een razendsnelle militaire modernisering doorgemaakt, sinds vorig jaar met de grootste marinevloot ter wereld en China breidt zijn invloed in het mondiale zuiden in hoog tempo uit. En wij zijn afhankelijk van China: bijvoorbeeld voor onze medicijnen. De grondstoffen komen uit China: als dat land het wil kunnen honderdduizenden patiënten in Nederland zomaar zonder medicijnen zitten.

China heeft de afgelopen jaren bewezen onbetrouwbaar te zijn, met name tijdens de coronapandemie en de Russische oorlog op het Europese continent. Het is dankzij China dat Rusland het geweld tegen Oekraïne nog steeds kan volhouden.[1] Daarnaast hackte Beijing Nederlandse defensiesystemen,[2] en ondermijnt het de positie van onze scheepswerven en havens door heimelijk met de Houthi-terroristen te onderhandelen,[3] die in de Rode Zee scheepvaart bestoken. In de eigen regio stelt China zich steeds assertiever op, met militaire oefeningen en andere vormen van intimidatie gericht tegen met name Taiwan en de Filippijnen.[4] En hoewel Taiwan ver weg lijkt: ons leven wordt dagelijks beïnvloed door de chips die daar worden gemaakt. Smartphones, koelkasten en auto's: ze doen het

[1] https://www.volkskrant.nl/buitenland/rol-china-in-oorlog-oekraine-is-groter-dan-gedacht-waarschuwt-amerika-s-bevelhebber-in-europa~bfba1ed1/
[2] https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2024/02/06/mivd-onthult-werkwijze-chinese-spionage-in-nederland
[3] https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5441366/china-en-rusland-sluiten-deal-met-houthis
[4] https://www.nbcnews.com/politics/national-security/china-increased-military-flights-taiwan-300-us-general-says-rcna179184; https://www.nbcnews.com/news/world/philippine-military-china-aircraft-south-china-sea-rcna166073

kst-36696-2
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2025

niet zonder de Taiwanese chips. De gevolgen van een regionaal conflict zouden daarom óók voor Nederland gigantisch zijn: véél groter zelfs dan die van de coronapandemie of de financiële crisis in 2008.

Vreemd genoeg hoor je uit de Nederlandse regering vaak een ander geluid. Bij ontvangst van de Chinese Vice-Premier Xuexiang omschreef Schoof de relatie tussen Nederland en China als «goede vrienden». Schoof maakte daar niet duidelijk of hij de Chinese ambtsdrager had aangesproken op steun aan Rusland, cyberaanvallen op Nederland of repressie tegen de Chinese diaspora in ons land.
De huidige Nederlandse Chinastrategie stamt uit 2019[5] en is in 2023[6] herijkt. In 2024 publiceerde Minister Veldkamp nieuwe ontwikkelingen in het Chinabeleid.[7] Steeds meer wordt door het kabinet erkend dat China zich laat gelden als systeemrivaal «door zich met regelmaat af te zetten tegen de bestaande wereldorde gestoeld op gemeenschappelijke regels en universele rechten». Maar eigenlijk is nog niet steeds niet duidelijk wat we eraan gaan dóen. Het ontbreekt aan concrete voornemens om Nederland, de Europese Unie, de regionale veiligheid en de rechten van minderheden te beschermen. Alleen zachte en stille diplomatie maakt geen enkele indruk op een grootmacht als China, zoals we in de afgelopen jaren hebben kunnen vaststellen. Het wordt dan ook tijd voor een nieuwe strategie. Stop met de vage drieslag en noem het beestje bij de naam: China is een systeemrivaal, gericht op het verzwakken van de westerse Democratische wereld. De radicaal andere visie op de toekomst van de wereld is onverenigbaar met een vrije en open democratie. China is een land dat haar invloed overal probeert uit te breiden door strategische investeringen te doen, ook op ons continent. Daarnaast is China nog steeds een handelspartner, en ook een concurrent. Maar handelen en concurreren kan alleen als de spelregels voor beide partijen gelijk zijn, en daarvoor is stevige verandering nodig.

Nu de spanningen tussen China en de Verenigde Staten toenemen en Europa een speelbal dreigt te worden, moet Nederland vooroplopen om de Europese krachten te bundelen en een Chinastrategie te formuleren waarin onze belangen en de belangen van de internationale rechtsorde en mensenrechten vooropstaan. In deze nota doen de initiatiefnemers 10 voorstellen om dit te realiseren.

§ 2. Economische Weerbaarheid

Nederland en de EU zijn als geheel veel te afhankelijk van China voor de invoer van strategische goederen en diensten. In de inmiddels twee jaar geleden gepubliceerde geo-economische monitor werd geconcludeerd dat Nederland in ieder geval een strategische afhankelijkheid van China kent op het gebied van de digitale transitie, voedselzekerheid en gezondheid en zorg.[8]De nog altijd voortwoekerende mondkapjesaffaire uit 2020 is het voorbeeld dat iedere Nederlander zich herinnert: tientallen miljoenen konden verdiend worden door de dominante positie van China. Hetzelfde speelt bij de grondstoffen voor tal van medicijnen, waardoor China bijvoorbeeld 40% produceert van de grondstoffen voor pijnstillers en onstekingsremmers als paracetamol en ibuprofen.[9] En ook op het gebied van mobiliteit verwerft China een steeds groter aandeel van onder

[5] Kamerstuk 35 207, nr. 1
[6] Kamerstuk 35 207, nr. 61
[7] Kamerstuk 35 207, nr. 81
[8] https://open.overheid.nl/documenten/ronl-7e6d5beba0e33fcc8b83e752a1753eebaac9fe84/pdf p. i
[9] https://chinaobservers.eu/how-to-address-europes-dependence-on-medicine-imports-from-china/

andere de markt voor elektrische auto's. Eerder heeft de Kamer met de moties Boswijk c.s. [36 600 V nr. 21 501-20, nr. 2068] om onderzoek naar de veiligheidsrisico's van deze import gevraagd.

Deze importafhankelijkheid maakt ons enorm kwetsbaar. We zijn te lang te naïef geweest in het erkennen van de enorme risico's die dit met zich meebrengt. En dat is niet voor het eerst. Na jarenlang te zijn gewaarschuwd, bleef een groot deel van Europa aan het infuus van Russisch gas liggen, totdat Rusland een grootschalige invasie begon. Veel Europeanen voelden dat letterlijk toen ze de verwarming thuis niet konden aanzetten door de enorme gasprijzen. De afhankelijkheid van Russisch gas maakte zelfs dat machthebbers in het Kremlin een totaal verkeerde inschatting maakten van onze steun aan Oekraïne: ze dáchten dat Europa te afhankelijk was en al snel Oekraïne zou opgeven om (weer) Russisch gas te mogen ontvangen. Die fout kunnen en mogen we niet opnieuw maken. Daarnaast maakt deze onafhankelijkheid ons vleugellam. China weet hoe groot de consequenties voor Nederland en Europa zijn als we stevige sancties zouden opleggen én het land heeft een instrument in handen om ons keihard (economisch) te raken.
Deze scheve afhankelijkheid is onhoudbaar en moet veranderen. Daarom stellen de initiatiefnemers voor:

1. Stel een strategische handelsagenda op, gericht op diversificatie en het afbouwen van strategische afhankelijkheden

Nederland is groot geworden vanwege haar open economie, maar die openheid maakt ons kwetsbaar zonder strategische keuzes in het handelsbeleid. Daarom stellen de initiatiefnemers voor om te komen tot een strategische handelsagenda die het kabinet handvatten biedt om het Europese handelsbeleid te sturen richting diversificatie van handelspartners en daarmee het afbouwen van bestaande én het voorkomen van nieuwe afhankelijkheden.

Een goed voorbeeld hiervan zijn de akkoorden met Chili en Canada, waarmee Europa een alternatieve partner heeft gevonden voor de import van bijvoorbeeld lithium – een cruciale grondstof voor bijvoorbeeld batterijen.[10] Nu zou de EU zich bijvoorbeeld moeten inzetten voor een snel akkoord met India, waar we een sterke wederzijdse handel in medicijnen mee kunnen opzetten. En met Australië, dat rijk is aan grondstoffen die onmisbaar zijn voor de duurzame transitie.

Naast de economische voordelen en het spreiden van risico's, kan de EU ook een alternatief bieden aan landen in bijvoorbeeld Zuid-Amerika en Afrika voor het aangaan van nog sterkere handelsbetrekkingen met China. We zien nu hoe China haar investeringen in Zuid-Amerika al heeft verveertienvoudigd, waarmee het land haar invloed ook sterk uitbreidt.[11] Als we niks doen, kijken we toe hoe China haar handelsstromen diversifieert en worden we zelf nog afhankelijker.

[10] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6542
[11] https://www.economist.com/the-americas/2024/07/04/chinas-presence-in-latin-america-has-expanded-dramatically

2. Breng strategische afhankelijkheden doorlopend in kaart en bevorder industrieën die deze afhankelijkheden kunnen verminderen.

> *«Ken jezelf, en ken je systeemrivaal, en je zult in honderd veldslagen niet in gevaar zijn.»*

Vrij vertaald benadrukt Sun Tzu, de legendarische Chinese strateeg, hoe essentieel het in onzekere tijden is om onze eigen zwaktes te kennen. Voor Nederland en de Europese Unie is dit inzicht urgenter dan ooit. Als we een autonomere en effectievere China-politiek willen bedrijven, moeten we onze kwetsbaarheden scherp in kaart brengen en aanpakken.

In 2022 is hierin een belangrijke eerste stap gezet met de publicatie van de geo-economische monitor, waar niet alleen de afhankelijkheden van China maar álle strategische afhankelijkheden in kaart zijn gebracht. Dit geeft waardevolle informatie en zou wat de initiatiefnemers betreft een doorlopend proces moeten zijn. Ontwikkel daarom een dashboard om de afhankelijkheden inzichtelijk te maken en te houden.

Op basis van deze inzichten moeten we structureel investeren in het versterken van Europese industrieën die onze afhankelijkheden kunnen verminderen. Een geopolitiek instabiele wereld vraagt om serieuze Europese industriepolitiek: door onszelf onmisbaar te maken in mondiale toeleveringsketens van strategische goederen, zoals halfgeleiders, creëren we een geopolitieke verzekeringspolis voor ons continent. Zo'n positie biedt niet alleen meer economische stabiliteit, maar stelt ons ook in staat om China, indien nodig, effectief te waarschuwen of tot de orde te roepen.

3. Ontwikkel een China-scan voor Nederlandse bedrijven

Het in kaart brengen van strategische afhankelijkheden is een grote opgave waarbij de overheid de hulp van bedrijven hard nodig heeft. Daarnaast zijn ook bedrijven zelf erbij gebaat om duidelijk te weten of en zo ja, hoe Chinese bedrijven een onderdeel van hun handelsketens zijn.

Dat geldt niet alleen voor de bekende toeleveringsketens en multinationals. Het draait ook om de veerkracht van kleine en middelgrote bedrijven, die in staat moeten zijn een toeleveringscrisis vanuit Azië het hoofd te bieden: zij vormen de ruggengraat van onze economie.

De initiatiefnemers stellen daarom voor dat de Nederlandse overheid ondernemers ondersteunt door een China-scan aan te bieden, naar voorbeeld van het Brexit-loket en de Brexit Impact Scan. Bij het grote publiek is dit loket bekend geworden door het koddige «Brexit-monster» dat toenmalig Minister Blok achter zijn bureau vond. Voor ondernemers was het vooral waardevol omdat ze werden geholpen zich voor te bereiden op het vertrek van het VK uit de EU.[12] Heel veel ondernemers bleken namelijk niet goed te weten of, en zo ja, waar het VK in hun handelsketen zat. En als je je eigen kwetsbaarheden niet kent, kun je je ook niet voorbereiden op de zwartste scenario's. Met deze scan krijgen ondernemers net als bij de Brexit Impact Scan in kaart welke afhankelijkheid en daarmee risico's ze hebben die ontstaan als China (deels) wegvalt uit hun keten, bijvoorbeeld bij Chinese handelsmaatregelen, Chinese chantage of Europese sancties.

[12] Kamerstuk 23 987, nr. 231

§ 3. Taiwan en Regionale Veiligheid

In de Zuid-Chinese zee heeft China zeven eilanden opgespoten en volgebouwd met vliegvelden, grote hangars voor militaire vliegtuigen, radarsystemen, legerkampementen en havens. In januari liet China haar grootste kustwachtkruiser door Filipijnse wateren varen op 800 kilometer afstand van de Chinese kust. Claims op Filipijnse eilanden worden regelmatig kracht bijgezet met aanvaringen en intimidatie van Filipijnse vissers en marineschepen.

Beijing dreigt bovendien vrijwel dagelijks met een eenwording van Taiwan met het zogenaamde moederland, desnoods met geweld. Dit jaar zei Xi Jinping in zijn nieuwjaarstoespraak zelfs dat «niemand de hereniging van China en Taiwan kan stoppen», de meest dreigende woorden tot nu toe.[13] 24 miljoen vrije mensen dreigen daarmee slachtoffer te worden van de autocratische fantasieën van de Chinese Communistische Partij. Dat is onacceptabel. Vrije democratieën hebben de plicht op te staan tegen intimidatie en agressie tegen andere vrije volken. Een eenwording van Taiwan met China door geweld zou in de wereld definitief het recht van de sterkste vestigen, en ons terugwerpen naar de 19e eeuw.

Al zou men zich niet bekommeren om een wereldorde gericht op stabiliteit: het voorkomen van annexatie met geweld en intimidatie is ook welbegrepen eigenbelang. Een Chinese interventie in de Straat van Taiwan zou een keten van militair geweld ontketenen die potentieel kan escaleren tot een wereldoorlog. De economische gevolgen van Chinese agressie, zelfs zonder de directe kosten van een oorlog mee te rekenen, zijn bovendien huiveringwekkend. Experts schatten dat een invasie van Taiwan in één jaar tijd zou kunnen leiden tot een daling van meer dan 10% van het wereldwijde BBP – een economische klap dubbel zo zwaar als de financiële crisis van 2008. Zelfs een minder ingrijpende actie, zoals een blokkade, zou al net zoveel schade doen als de financiële crisis en de coronapandemie bij elkaar.[14] Nederland heeft hierbij een bijzondere positie. Ons grootste bedrijf – ASML – is de belangrijkste leverancier van het grootste bedrijf van Taiwan – TSMC. Beide bedrijven zijn marktleider in de wereldwijde keten van halfgeleiders. In gewone mensentaal: de meeste chips in de wereld komen uit Taiwan, en verreweg de meeste machines waarmee die chips gemaakt worden komen uit Nederland. Een crisis tussen China en Taiwan raakt dus de hele wereld snoeihard, maar slaat Nederland knock-out. Desondanks is nog geen *impact assessment* gemaakt van wat een Chinese escalatie richting Taiwan precies voor onze economie zou betekenen.

Nederland en Europa dragen daarom een grote verantwoordelijkheid om dergelijke acties van China te helpen voorkomen. De militaire rol die Europese landen kunnen spelen bij effectieve afschrikking is beperkt, hier hebben we immers de capaciteiten niet voor. De EU beschikt evengoed wel over een krachtig afschrikkingsinstrument, dat we beter moeten leren gebruiken: de Europese markt. Wij zijn niet alleen afhankelijk van China; China is dat ook van ons.

De initiatiefnemers stellen de volgende maatregelen voor:

---

[13] https://www.nu.nl/buitenland/6340858/chinese-president-xi-niemand-kan-hereniging-van-china-en-taiwan-stoppen.html?

[14] https://hcss.nl/wp-content/uploads/2024/02/De-Prijs-van-Conflict-%E2%80%93-Taiwan-HCSS-2024.pdf

4. Maak een EU-actieplan voor afschrikking op te stellen en bereid voor op sanctiepakketten

Toen Poetin in 2022 het bevel gaf voor de grootschalige invasie van Oekraïne had hij geen zware sancties vanuit de EU voorzien. De tamme Europese reactie op de annexatie van de Krim en de inval in de Donbas in 2014 deed hem geloven dat onze economieën te sterk met elkaar verweven waren om tot zulke drastische maatregelen over te gaan.

Een voor Rusland pijnlijke miscalculatie, nu de inflatie de pan uit rijst, de roebel is ingestort en staatsbedrijf Gazprom recordverliezen boekt en ontslagrondes doorvoert. Een duidelijkere, vooraf aangekondigde dreiging en geloofwaardige van een economisch offensief had Rusland mogelijk kunnen weerhouden van de mars op Kyiv. De EU heeft in ieder geval laten zien dat als het verenigd optreedt, het juist díe economieën waarmee haar markt nauw verweven is, grote schade kan toedoen. Laten we zorgen dat de boodschap aan China helder is: ook daar zullen we onze economische macht inzetten als het land de veiligheid in de wereld bedreigt.
Ontwikkel daarom een EU-actieplan voor het afschrikken van Chinese agressie.[15]Laat Nederland het voortouw nemen om ervoor te zorgen dat nog in 2025 deze plannen er zijn én dat China daarvan op de hoogte is. Dit moet uiteraard niet een tot in detail gepubliceerd plan zijn, maar wel een duidelijk signaal dat Europa er klaar voor is.

Om deze dreiging van economische sancties tegen China effectief te maken, is het essentieel om inzicht te krijgen in waar de economische drukpunten liggen en hoe wij de Chinese economie het hardst kunnen raken.[16] De basis van de Chinese economie ligt in de export van goederen. Zo'n 40% van die export gaat naar de EU en de G7-landen: een exportoverschot van zo'n 610 miljard dollar per jaar. Meer dan 45 miljoen Chinese banen zijn direct afhankelijk van deze markten.[17] Met een torenhoge jeugdwerkloosheid in China ligt in deze exportgerelateerde banen de Chinese achilleshiel; als we China willen raken, zullen we minder van ze moeten kopen.

De EU en haar lidstaten moeten daarom een grondige inventarisatie uitvoeren van China's afhankelijkheden van de Europese markt. Op basis van deze analyse kunnen krachtige en doelgerichte sanctiepakketten worden ontworpen én gecommuniceerd. Hierbij is het cruciaal om ervoor te zorgen dat Europese economieën en consumenten in staat zijn de lasten van dergelijke sancties voor langere tijd te dragen.

Belangrijk is ook dat de te communiceren sanctiepakketten substantieel van omvang zijn, en in één keer grote schade dreigen aan te richten. Trapsgewijze escalatie stelt, zoals we in Rusland hebben gezien, een economie in staat om zich aan te passen aan het ene pakket tegen de tijd dat het volgende wordt aangekondigd. Dit ondermijnt de cumulatieve kracht van sancties. Het afschrikkingseffect is maximaal als China weet dat het bij escalatie in één keer geconfronteerd zal worden met een overweldigende set beperkingen.

---

[15] https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep61478.pdf?refreqid=fastly-default%3A7dcbac5aba31a5735ef328ea14f0efbe&ab_segments=&initiator=&acceptTC=1

[16] https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep61478.pdf?refreqid=fastly-default%3A7dcbac5aba31a5735ef328ea14f0efbe&ab_segments=&initiator=&acceptTC=1

[17] Hard, fast, and where it hurts: Lessons from Ukraine-related sanctions for a Taiwan conflict scenario | ECFR

5. Realiseer vertegenwoordiging van Taiwan in internationale organisaties

Terwijl zorgen over een militair conflict over Taiwan toenemen, is China achter de schermen een diplomatieke campagne aan het voeren om Taiwan uit te sluiten van deelname aan internationale organisaties. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een bewust foutieve interpretatie van VN-resolutie 2758, door te stellen dat deze resolutie deelname van Taiwan onmogelijk maakt.

In deze resolutie werd Taiwan echter niet bij naam genoemd. Desondanks beweert Beijing sinds 2022 stelselmatig dat het Eén-China-beginsel «duidelijk erkend is in Resolutie 2758 van 1971 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties» en dat deze resolutie «een universele consensus van de internationale gemeenschap» vertegenwoordigt. En daarmee heeft China de internationale gemeenschap ervan weten te overtuigen dat Taiwan geen plek aan multilaterale tafels behoort te hebben.

Dat betekent dat een democratisch land met 24 miljoen inwoners niét is vertegenwoordigd in bijvoorbeeld de Verenigde Naties. Dat is niet alleen onjuist, maar ook riskant.

Corona kwam uit Wuhan, maar Taiwan waarschuwde er het eerst voor

Deelname aan een VN-organisatie kan op het eerste gezicht klinken als iets met vooral symbolische betekenis, maar in werkelijkheid kan het de levens van miljoenen mensen beïnvloeden. Neem bijvoorbeeld het begin van de wereldwijde COVID-19-pandemie. In december 2019 – nu vijf jaar geleden – doken in Wuhan, China, de eerste meldingen op van een mysterieuze virusuitbraak.

Tot op de dag van vandaag is de exacte oorsprong van COVID-19 onduidelijk, mede omdat onderzoek ter plaatse onvoldoende toegang kreeg om tot feitelijke conclusies te komen. Wat wél vaststaat, is dat het virus al enige tijd in Wuhan circuleerde voordat de wereld werd gewaarschuwd. Deze vertraging ontnam andere landen een cruciale kans om zich tijdig voor te bereiden op de verwoestende epidemie die zou volgen. Pas in januari 2020 werd de ernst van de situatie breder bekend, deels dankzij de moed van Dokter Li Wen Liang. Hij probeerde anderen te waarschuwen voor een onbekende, mogelijk ongeneeslijke luchtwegaandoening. In plaats van erkenning te krijgen, werd hij door de Chinese autoriteiten gestraft vanwege zijn «opruiend gedrag». Tragisch genoeg raakte dokter Li zelf besmet en overleed kort daarna. Zijn verhaal staat symbool voor de hoge prijs die betaald wordt voor het opkomen voor de waarheid in China.

Er was echter één Centrum voor Infectieziektenbestrijding dat al vroeg vermoedde dat het virus een ernstige bedreiging voor de volksgezondheid kon vormen en wél snel handelde: het Taiwanese RIVM.

Al in december 2019 – een volle week voordat het pandemische jaar 2020 begon – stuurden Taiwanese functionarissen e-mails naar zowel Beijing als de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Daarin spraken ze hun duidelijke zorgen uit over de situatie in Wuhan en wezen ze op de mogelijkheid van mens-op-mensbesmetting. Hun waarschuwingen werden totaal genegeerd.

Twee weken later, na een fact-finding missie in Wuhan, begon het Taiwanese Ministerie van Volksgezondheid onmiddellijk met grootschalige voorbereidingen op een uitbraak. Taiwan vertrouwde de Chinese verklaringen niet. Wuhan werd pas drie dagen later in lockdown geplaatst.

De Wereldgezondheidsorganisatie had toen nog een volle week nodig om te bevestigen dat COVID-19 daadwerkelijk van mens op mens overdraagbaar was. Inmiddels was kostbare tijd verloren gegaan. Taiwan bleek terecht wantrouwig tegenover de informatie uit China. Maar de WHO bleef wekenlang de misleidende geruststellingen van Peking herhalen.

We kunnen speculeren over wat er anders was geweest als de wereld eerder en eerlijk was gewaarschuwd. Maar één les is duidelijk: tijdige en transparante informatievoorziening is van levensbelang bij het bestrijden van wereldwijde gezondheidscrises.

Taiwan had als eerste de ernst van de COVID-19-uitbraak in Wuhan door, maar doordat zij niet mochten deelnemen aan de Wereld Gezondheidsorganisatie, werden hun ervaringen en perspectieven niet gehoord.[18]

Taiwan is een van de grootste luchtvaarthubs in Azië, maar wordt uitgesloten van multilaterale vergaderingen over luchtvaartbeleid.[19] Als eiland in de Stille Oceaan ondervindt Taiwan bovenmatig veel last van de gevolgen van klimaatverandering, maar met een Taiwanees paspoort is het überhaupt onmogelijk om toegang te krijgen tot het terrein van een VN-klimaatconferentie.

Inmiddels heeft de Tweede Kamer als eerste Europese volksvertegenwoordiging met overweldigende meerderheid afstand genomen van de Chinese interpretatie van resolutie 2758.[20] Kort daarna volgde het Europees Parlement.[21] Nu is het moment om door te pakken. Nederland moet een kopgroep vormen met landen – binnen én buiten de EU, ook bijvoorbeeld Australië neemt afstand van de Chinese interpretatie – in het pleiten voor betekenisvolle vertegenwoordiging van Taiwan aan internationale organisaties.

§ 4. Mensenrechten

China vormt niet alleen een dreiging voor de wereldeconomie en regionale veiligheid, maar ook voor haar eigen burgers die onder het autoritaire bewind van de Chinese Communistische Partij systematisch worden gecontroleerd, gecensureerd en onderdrukt. Hoewel deze repressie de gehele bevolking treft, zijn specifieke groepen disproportioneel slachtoffer van de het staatsapparaat.

Zo voert de partij een genocidale campagne tegen de Oeigoerse minderheid in Xinjiang. Honderdduizenden, mogelijk miljoenen moslims, worden geïnterneerd, gesteriliseerd of verdwijnen spoorloos. In Tibet wordt de bevolking, inclusief hun taal, cultuur en hele identiteit sinds de gewelddadige annexatie in 1950 systematisch onderdrukt, met als doel de Tibetaanse identiteit volledig uit te wissen. Ondertussen is Hongkong, ooit

[18] https://www.uscc.gov/research/beijings-deadly-game-consequences-excluding-taiwan-world-health-organization-during-covid
[19] https://thediplomat.com/2022/09/why-icao-needs-taiwan/
[20] Kamerstuk 26 150, nr. 214
[21] https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241017IPR24739/china-is-trying-to-distort-history-and-international-law-in-taiwan-meps-warn

een symbool van vrijheid en democratie, sinds 2019 overgeleverd aan een repressief regime dat burgerlijke vrijheden met ijzeren hand onderdrukt – in schril contrast met de beloften van de Sino-Britse Declaratie. Bij andere minderheden is de repressie minder vergaand, maar wordt de druk om volledig te conformeren aan centraal taal- en cultuurbeleid wel opgevoerd. Zo zijn veel rechten op eigen taalonderwijs voor etnische Mongolen sinds 2020 afgenomen.

Nederland is grondwettelijk verplicht tot het bevorderen van de internationale rechtsorde. Als gastland van internationale gerechtshoven dragen wij bovendien een unieke verantwoordelijkheid om op te komen voor mensenrechten: ze behoren de hoeksteen van ons buitenlands beleid te vormen, zeker in onze relatie met systeemrivaal China. Handelssamenwerkingen moeten daarom altijd gepaard gaan met harde voorwaarden die onze toewijding aan mensenrechten onderschrijven.

Het is onacceptabel dat de wereld wegkijkt, en vaak zelfs profiteert van goedkope producten, terwijl minderheden in China worden verplet. Wie zwijgt, stemt toe, daarom stellen de initiatiefnemers voor:

6. Spoor EU-lidstaten aan om uitleveringsverdragen met China te beëindigen.

Het is geen geheim dat China haar rechtssysteem heeft omgevormd tot een instrument van onderdrukking, gericht op dissidenten en minderheden. En dat instrument houdt zich niet aan de landsgrenzen, maar wordt wereldwijd ingezet om Chinese burgers in het buitenland te volgen en intimideren. Daarnaast probeert de CCP-dissidenten met behulp van uitleveringsverdragen terug te halen naar China.

Nederland heeft op dit moment geen uitleveringsverdrag met China, maar andere EU-lidstaten zoals België en Cyprus hebben in 2020 nog wel dergelijke verdragen afgesloten. Dit terwijl veel landen recent juist hun uitleveringsverdragen met Hongkong hebben opgezegd, vanwege de toenemende repressie en het risico dat verdachten via Hongkong alsnog naar vasteland-China worden gebracht. Frankrijk, Italië, Portugal en vijf andere EU-lidstaten onderhouden evenwel nog steeds uitleveringsverdragen met Beijing.

In de praktijk maakt een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) uit 2022 uitleveringen naar China onmogelijk, vanwege de grote risico's op mishandeling, verwaarlozing en marteling waaraan uitgeleverde personen vrijwel zeker worden blootgesteld. Deze bescherming is echter gebaseerd op jurisprudentie en vormt geen vast beleid.

Als krachtig signaal van afkeuring tegen de politisering van het rechtssysteem door China, zouden Europese lidstaten gezamenlijk alle uitleveringsverdragen met China moeten beëindigen. De initiatiefnemers stellen daarom voor dat de Nederlandse regering zich actief inzet voor een Europees breed en ondubbelzinnig beleid dat uitlevering naar China categorisch uitsluit.

7. Erken dat er sprake is van culturele zuivering in Tibet.

De systematische onderdrukking van de Tibetaanse bevolking door de Chinese autoriteiten neemt steeds schrijnender vormen aan. In 2021 bevond driekwart van de Tibetaanse kinderen – naar schatting zo'n 800.000 – zich in door de staat gecontroleerde kostscholen die expliciet zijn ontworpen om de Tibetaanse culturele identiteit uit te wissen en

loyaliteit aan de Chinese Communistische Partij te kweken. Kinderen worden vanaf 4 jaar uit hun gezin gehaald, en zien hun ouders daarna slechts nog sporadisch. Het gevolg is dat ze vervreemden van hun ouders, en elke verbinding met de Tibetaanse cultuur verliezen. Met een systeem van beloningen én zware dreigementen, worden ouders gedwongen hun kinderen af te staan aan deze internaten. Deze gestage uitwissing van de Tibetaanse cultuur, taal en identiteit kan niet anders worden omschreven dan als een zuivering van de cultuur van Tibetanen. Zelfs de naam «Tibet» is door China afgeschaft: de – in naam autonome – regio waar de Tibetanen wonen is in 2023 omgedoopt in «Xizang».[22]

De initiatiefnemer stellen daarom voor dat, om recht te doen aan deze situatie en te voorkomen dat dit onderwerp uit het collectieve bewustzijn verdwijnt, het Nederlandse parlement de culturele zuivering in Tibet erkent en ook als zodanig agendeert.

8. Stel Europese sancties in tegen Chinese individuen en bedrijven betrokken bij mensenrechtenschendingen in Xinjiang en Tibet

De Europese Unie heeft tot op heden slechts beperkte sancties ingesteld tegen Chinese individuen en entiteiten die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen in Xinjiang. In maart 2021 nam de EU maatregelen door reis- en financiële beperkingen op te leggen aan vier Chinese functionarissen en één entiteit. Hoewel dit een stap in de juiste richting is, blijven dergelijke maatregelen beperkt. Zo heeft de EU nog geen sancties ingesteld met betrekking tot Tibet, terwijl de Verenigde Staten dit wel doen.

Bij een duidelijke communicatie over onze voorwaarden hoort ook een krachtige afkeuring – zowel in woord als daad – van de mensenrechtenschendingen die plaatsvinden in Tibet en Xinjiang. Dit vereist een stevig signaal van de EU: handel is welkom met bedrijven en individuen die op een humane en eerlijke manier opereren, maar er moeten harde consequenties worden verbonden aan samenwerking met partijen die mensenrechten schenden. Daarom moeten sancties worden ingesteld tegen Chinese bedrijven en functionarissen die betrokken zijn bij dwangarbeid en onderdrukking van minderheden. Tegelijkertijd moet worden aangegeven dat als de situatie niet verbetert, een importverbod de volgende stap zal zijn.

9. Voer een algeheel importverbod uit Xinjiang in als misstanden voortduren

Begin 2024 is in Brussel een politiek akkoord bereikt over de anti-dwangarbeidverordening, waarna het Europees Parlement deze in ruime meerderheid heeft aangenomen. Dit betekent dat er een verbod zal komen op het importeren van producten die door middel van dwangarbeid zijn vervaardigd. Dit is een belangrijke stap richting eerlijke handel, maar om zo'n verbod effectief te laten zijn, moet dwangarbeid in specifieke gevallen worden aangetoond.

Binnen de provincie Xinjiang is dit echter vrijwel onmogelijk. Beijing houdt de regio effectief afgesloten voor buitenlanders, terwijl inwoners die contact zoeken met gevluchte familieleden zwaar worden geïntimideerd. Westerse standaarden voor bewijsvoering zijn hierdoor moeilijk toepasbaar, waardoor misstanden pas veel te laat worden erkend. Tegelijkertijd bestaat er geen twijfel dat op grote schaal dwangarbeid

[22] https://inkstickmedia.com/whats-in-a-name-tibet-xizang-and-the-politics-of-erasure/

plaatsvindt in Xinjiang. Import uit deze regio draagt daarmee al snel bij aan de onderdrukking van de Oeigoerse gemeenschap.

Daarom moet de EU, indien er geen significante verbeteringen worden doorgevoerd, overgaan tot een algeheel importverbod op producten uit Xinjiang, zoals de Verenigde Staten dit in 2022 hebben gedaan. Dit verbod kan onder voorwaarden worden ingevoerd vanaf 2027, met de optie om voor die tijd weer buitenstaanders toegang te geven tot Xinjiang en de mensenrechten te herstellen. Eenmaal ingevoerd blijft het importverbod van kracht totdat overtuigend is aangetoond dat de mensenrechtensituatie in de regio substantieel is verbeterd.

12. Bescherm Vrije Journalistiek en Ongecensureerde Informatie over China.

De CCP onderdrukt actief kritische informatie over China en vervangt die door eigen, positieve narratieven. Dit doet geen recht aan het grootschalige humanitaire leed in China, ondermijnt het Westen met misleidende informatie en staat haaks op de principes van vrije journalistiek die in Nederland worden gekoesterd.

De CCP voert systematische desinformatiecampagnes, zoals het verdraaien van feiten over mensenrechtenschendingen in Xinjiang. Ook beïnvloedt China actief de Europese media, inclusief Nederland. Begin 2024 bleek uit onderzoek dat China via pro-Chinese websites de berichtgeving tracht te sturen. Deze sites, vermomd als lokale nieuwsbronnen, verspreiden complottheorieën en gerichte desinformatie en vallen individuen aan.

Nog zorgwekkender is de intimidatie van Westerse journalisten in China. Verslaggevers worden vaak gevolgd, hun communicatie wordt gemonitord, en journalisten worden regelmatig geconfronteerd met restricties op het werk, zoals beperkingen bij het verkrijgen van visums of het belemmeren van toegang tot informatie. Steeds meer westerse media ontvangen voor een correspondent überhaupt geen werkvisum meer. Veel journalisten voelen zich onveilig en hebben te maken met bedreigingen, zowel van de overheid als van burgerwachten. NOS-correspondent Sjoerd den Daas werd zelfs opgepakt toen hij een demonstratie in Chengu filmde.[23] Deze omstandigheden maken onafhankelijk en onpartijdig verslaggeven een Herculesklus. Tegelijkertijd kunnen Chinese journalisten in Nederland vrij schrijven zonder inmenging van de overheid. Het contrast is schrijnend: niet alleen in China, maar ook in Nederland worden kritische journalisten lastiggevallen door de Chinese ambassade en anonieme bedreigingen.

De Nederlandse China-strategie moet duidelijk stellen dat intimidatie van journalisten onaanvaardbaar is. Vrije, onbelemmerde berichtgeving over China moet worden gewaarborgd. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken kan hierin een sleutelrol spelen door journalisten en redacties te ondersteunen en gespreksessies te organiseren met diplomaten. Niet om de berichtgeving te sturen, maar om de persvrijheid te beschermen.

§ 5. Financiële Paragraaf

De voorstellen in deze initiatiefnota richten zich op politieke en diplomatieke actie. De initiatiefnemers verwachten daarom alleen financiële consequenties binnen het RVO-instrumentarium voor ondersteuning van bedrijven en ondernemers (met de China Impact Scan).

---

[23] https://nos.nl/video/2510630-naar-de-grond-gewerkt-vastgezet-maar-met-de-schrik-weer-vrij

§ 6. Beslispunten

1. Stel een strategische handelsagenda op, gericht op diversificatie en het afbouwen van strategische afhankelijkheden.
2. Breng strategische afhankelijkheden doorlopend in kaart en bevorder industrieën die deze afhankelijkheden kunnen verminderen.
3. Ontwikkel een China-scan voor Nederlandse bedrijven.
4. Versterk de regionale veiligheid door een EU-actieplan voor afschrikking op te stellen.
5. Realiseer vertegenwoordiging van Taiwan in internationale organisaties.
6. Spoor EU-lidstaten aan om uitleveringsverdragen met China te beëindigen.
7. Erken dat er sprake is van culturele zuivering in Tibet.
8. Stel Europese sancties in tegen Chinese individuen of bedrijven die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen in Xinjiang en Tibet.
9. Verbied zonodig import uit Xinjiang.
10. Bescherm vrije journalistiek en ongecensureerde informatie over China: Publicatie vereisen van alle Chinese investeringen in Nederlandse private media.

Paternotte
Boswijk